

Деледда, Грація

Д29 Плющ : роман / Грація Деледда; пер. з іт. Л. Пахаревський, В. Черненко. — Київ : ВГ «Ще одну сторінку», 2024. — 272 с.

ISBN 978-617-522-250-8

Уродженка Нуоро, лауреатка Нобелівської премії з літератури Грація Деледда майстерно переносить нас до рідної барвистої Сардинії. Тут живе родина Паулу Декеркі. Колись заможна та шанована — тепер вона на межі банкрутства. У всіх спробах вибратися з боргової ями Паулу зазнає невдачі. Його відчай поділяє таємна кохана Аннеза. Його тривоги по-особливому відгукуються в ній, адже ця сім'я колись прихистила її. Аннеза — «як той плющ, як той плющ, що притулився до стіни і вже не відпаде, аж доки не всохне...»

Пошук порятунку у вирі відчаю штовхає на страшний вчинок. Але це лише початок. Усім, хто пов'язаний із домом Декеркі, довелося шукати шлях, як навести лад у житті та у душі.

УДК 821.133.1-31

У тексті почасти дотримано особливостей мови персонажів.

Усі права збережено. Жодна частина цієї книжки не може бути відтворена або передана в будь-якій формі або будь-якими засобами, електронними чи механічними, включно з фотокопією, записом чи будь-якою системою зберігання та пошуку інформації, без письмового дозволу власників авторських прав.

- © Черненко Вікторія, переклад з італійської, 2024
- © Сулій Софія, обкладинка, 2024
- © «Ще одну сторінку», видання українською мовою, 2024

ISBN 978-617-522-250-8

1

Це було в суботу ввечері, перед святом святого Василя, заступника села Баруней.

Здалеку чути було невиразний гомін: кілька салютів, бренькіт бубна, галас дітей; а на маленькій крутій вуличці, вибрукуваній великим камінням, осяяній рожевим присмерком, тільки й чути було, що гунявий голос дона Сімоне Декеркі.

— Тим часом хлопчик зник, — говорив старий дворянин, що сидів під дверима свого дому і вів бесіду з другим старим дядьком Козіму Даміану, тестем онуки дона Сімоне. — Хто його бачив? Куди він пішов? Ніхто нічого не відає. Люди гадають, що то його батько вбив... А все через те, що нема вже на світі страху Божого, нема совісти в людей. За моїх часів люди навіть уявити собі не могли, щоб ото батько та сина рідного вбив...

— Авжеж, люди вже не бояться Бога, озвався дядько Козіму, голос якого був такий, як і в дона Сімоне, — та це дарма. Он навіть у святому письмі є приклади страшного наговору на сердешних безневинних.

А до того всього цей Сантусів пастухів син, що ото зник, був чистим тобі чортеням, а не хлопцем. У тринадцять літ він так крав, як старий злодій, і Сантус не міг собі з ним ради дати. Він щоразу лупцював хлопця. От хлопчина і втік з дому та й подався у світ. Перед тим, як піти з дому, хлопець вдався до старого пастуха, батькового товариша, й мовив йому: «Я зникну, як ота пір'їна в повітрі, і ви ніколи вже не побачите мене».

Дон Сімоне недовірливо хитав головою й дивився в долину, углиб вулиці. Попід низенькими сірими й чорними хатками йшла, наближаючись, чорна постать.

Друга невеличка постать дівчинки прояснялася на жовтуватому тлі розчинених дверей і так наче прислухалася до старечої розмови. Крізь одчинені двері хати дона Сімоне виднілися сіни, а в глибині сіней — другі двері.

Хата Декерчина була стародавня, може, навіть середньовічна; великі чорні двері з гострими кінцями, арка й два залізні балкончики, що от-от заваляться, відзначали її з серед усіх інших злиденних сільських хаток. Хата виглядала обдертою, слабою, але ще зоставалася якась величність її, якась така навіть гордість. Оті обдерті стіни з вивіреного каміння, оті чорні, сточені міллю двері, що прикриваються своєю аркою, як збіднілий дворянин своїм дворянством; оцей карниз, що заріс молочаем, оте укривало на ліжку, пошите зі старосвітської, зеленкуватої матерії, таке заяложене, що аж

блищить, сумно звисає з балкончика верхнього поверху — на всьому сьому щось таке журливе і горде, щось таємниче було, — і тишило воно селян, які звикли вважати родину Декеркі за найстарішу і найповажнішу на весь край.

Дон Сімоне був такий, як і хата його: він ходив в городянській одежі, але не цурався простого сардинського берета й золотих гудзиків на комірці сорочки. Сам також гордий і збіднілий, високий і згорблений, беззубий і має чорні блискучі очі. Густий, надто білий чуб, невеличка гостра сива борода надавали характерності його темному видові з великим носом та широкими вилицями, щось на кшталт патріарха чи солдата-найманця.

Та й дядько Козіму Даміану, що жив з Декеркою, скидався на дона Сімоне. Такий самий заввишки, таке ж біле волосся, схоже обличчя, точнісінько такий голос; та от тільки щось таке грубе, первісне було в ньому. Селянська одіж підкреслювала, що це старий плебей, терплячий і смирний робітник, на якого довгий час спільного життя з такою значнішою од нього людиною, як дон Сімоне, зробило деякий фізичний і моральний вплив.

— От вже й десять днів минуло, а хлопець не вертається, — оповідав далі дядько Козіму, — Тоді батько вирядився в дорогу, дійшов до озера Оцієрі, дійшов аж до Галлура. Там він здибав якогось пастуха й спитав його: «Чи не бачили ви часом хлопця з блакитними очима й родимою плямкою

на лобі?» — «Аякже, бачив: він найнявся в одну з крамничок Галлура», — відповів пастух. Тоді Сантус, заспокоївшись, вернувся додому. І от тепер дурні люди плетуть язиками усілякі страхиття, а правосуддя зважає на бабські плітки; тож усі напалися на сердешного батька. Тепер он кажуть, ніби він знову подався шукати свого сина.

Дон Сімоне увесь час хитав головою і всміхався наче глузуючи: дядько Козіму завжди був як та дитина! Але не ображаючись за очевидне глузування старого дворянина, селянин спитав жвавенько:

— От що, сину святого Антонія, чого ти так зле щоразу думаєш про своїх ближніх?

Той вже не всміхався, а став поважний, суворий.

— Настали лихі часи. Бога ніхто не боїться, і всього тепер можна сподіватись. Молодь не вірує в Бога, а ми старі... ми, як оте м'яке тісто, отаке от... І він показав рукою так, наче тягне щось таке м'яке. — Налічимо тридцять днів у місяць, і... все йде так само погано.

— А воно, може, й так! — озвався дядько Козіму й заходився мовчки стукати ціпком об каміння. Дон Сімоне подивився на нього й знов усміхнувся.

— Я так, як оте правосуддя: повсякчас думаю про найгірше і не раз угадую... Будемо живі — побачимо, Козіму Даміа!

А той собі стукав ціпком об землю; і обидва — один зажурений, другий веселий — мали на думці те саме, або певніше — ту саму

людину. Тим часом, піднявшись на схил до роги, перед старими добродіями зупинилася немолода вже жінка, уся в чорному, закутана в довгу чорну, вишиту шалю з зубчиками.

— А де це Роза? — спитала вона, відкидаючи кінець шалі.

— Вона, мабуть, у дворі з Аннезою, — одповів дядько Козіму.

— Ой, Господи, як спекотно: в церкві хоч задушилося, — сказала жінка; вона була висока, тонконоса, чорні очі позападали, а гостре обличчя було обрамлене двома пасмами кіс, що скидалися на сірій атлас.

Дядько Козіму поглянув на неї й похитав головою. Висока, воскова, у своїй чорній шалі, його дочка здавалася йому Мадонною-страдницею.

— Кажеш, душно було в церкві, — наче докірливо промовив він. — То чого ж ти не верталась? Чого ти там ще шукала?

— Я сповідалась: завтра буде загальне причастя, — одповіла жінка просто. Вона хотіла увійти до хати, та на порозі знов обернулася і сказала: Паулу ще не повернувся? Як він не вернувся, то вже сьогодні не прийде ввечері. Будемо готувати вечерю.

— А що там в нас на вечерю, Ракеле? — спитав свекор, позіхаючи.

— Є форель, тату, а потім ще спечемо яєць. Хвалити Бога, нема гостей.

— Е, ще, може, надійдуть, — несолодко озвався дядько Козіму. — Заїзд убогий, а все-таки ще зручний для тих, хто не має охоти платити!

— От тобі й маєш: є форель, а я й забув! — скрикнув дон Сімон, зрадівши, як та дитина, що буде смачна вечеря. — А як і гості надійдуть, вистачить і для них! А колись, пам'ятаю я, під свято, як найде, бувало, гостей! Якось випав такий рік, що в нас було навіть по десять, і по дванадцять душ народу. Тепер вже люди не їздять на свято, не хочуть і слухати про святих...

— Тепер, Сімон, люди поставали бідніші; живуть і не думають про свята.

— І заець бігає, хоч і не ходить до церкви, — мовив старий дворянин, якого вже дратували суперечки дядька Козіму.

Поки старі сперечалися, донна Ракеле перейшла сіньми і ввійшла до кімнати коло пекарні. Останнє проміння перед смерканням зазірало ще у вікно з городу. Коли донна Ракеле скидала й згортала свою шаль, озвався сердитий голос:

— Ракеле, хоч би ти світло засвітила! Ви кидаєте мене самого, кидаєте в пітьмі, наче мерця якого...

— Дядьку, ще ж видно, та й не так душно в хаті без світла, одповіла вона тихо та смиренно. — А як хочеш, то я й засвічу.

— Аннезо, — загадала вона, прочинивши двері до пекарні, — ти ще й досі сієш борошно? Припини, пізно вже. А де це Роза?

— Там, на дворі, — одповів невиразний, слабкий голос. — Зараз іду.

Донна Ракеле засвітила лампу й поставила її на великому дубовому столі, який чорнів у кутку між дверима з сіней і вікном.

Велика кімната, низька й темна, з деревинною стелею, яку придержували товсті сволаки, при жовтому світлі масляної лампи зробилася ще сумнішою. І тут усе було старе, усе порозвалювалось. Ось стародавня канапа, оббита потертою матерією, дубовий стіл, сточена міллю шафа, мотовило, лавка з шухлядою, скульптурою прикрашена, одне слово — усі меблі зберегли у своєму убожестві, у своїй занедбаності щось таке делікатне, благородне. На невеличкому ліжку, в кутку кімнати, спершись на ситцеві подушки з білими і червоними квадратами, сидів дід, тяжко слабий на астму.

— Еге, не так душно, нівроку, не душно, — знов забурчав він сердито, задихаючись, — хоч би вже справді не так душно стало. Аннезо, чортова дочко, дай же мені води напитись!

— Аннезо, дай води дядькові Зуа, попросила донна Ракеле, йдучи пекарнею, більшою од кімнати і ще густіше вкритою кіптявою.

Наймичка, підсунувши до дверей кіш із борошном, підвелась, струснула на собі одіж і, взявши глечика з водою, налила води в склянку.

— Аннезо, чи ти даси мені води? — усе казав дід своїм різким голосом і задихався.

Аннеза ввійшла, наблизилася до ліжка. Дід став пити, а вона дивилась на нього. Ніколи дві людини не були менш схожі, як оці двоє.

Вона була тоненька, маленька, здавалася дівчинкою. Світло лампи надавало їй облич-